

TASVIRIY SAN'AT RIVOJIDA KOMPOZITSIYANING AHAMIYATI

I. S. Baxriev

Chirchiq davlat pedagogika instituti «Tasviriy sanat» kafedrası o'qituvchisi

ilxombaxriyev89@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqolada kompozitsiyani tadqiq qilishdan maqsad va u aslida keng tushuncha ekanligi hamda, tasviriy san'at fani va kompozitsiya xususida ma'lum bir xulosalar, zamonaviy tarqqiyotda rassom tafakkurining roli nihoyatda zarur ekanligi keltirilgan. Yurtimizda shakllangan ijodiy maktabning raqobat qobiliyatini muammo sifatida o'rganish kerak ekanligi to'g'rsida fikr keltirilgan

Kalit so'zlar: kompozitsiya, ijodkor, rassom, tafakkur, kompozitsiya, san'at, asar, davr, nazar, badiy, maqsad, rivoj

KIRISH

Kompozitsiya qonun-qoidalarini chuqur bilish, qobiliyatli ijodkor ongiga sayqal beradi. Umuman kompozitsiya va rasm san'ati ibtidoiy jamoa davriga borib taqaladishini nazarda tutib fikrlaydigan bo'lsak insoniyat tafakkurini debocha desak xatò bo'lmaydi. Shunday ekan tasviriy san'at turli davrlarda turlicha rivojlanish tarixiga ega.

Kompozitsiya xaqida gap borganda, uning naqadar mashaqqatli nechog'li qiziqarli ekanligini aytib o'tish o'rinli. Chunki asar yaratish ijodkor-rassomdan Kompozitsiya uchun nisbatan ko'p etyud, eskiz ishlashni va bu muallifdan mavzuga chuqur yondashishni talab etadi. Kompozitsiyada umumiy yaxlitlikka erishish uchun asosiy maqsadni yorituvchi diqqat e'tiborli markazni belgilash, ikkinchi darajali qismlardan voz kechish, chalg'ituvchi kontrastlardan holi bo'lish talab etiladi Albatta badiiy asar yaratishda amaliy jihatdan ko'nikmalarni egallashlash hamda nazariy bilimlarni ham bilishlari kerak.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tasviriy san'at asari albatta insonni chuqur mulohaza qilishga zavqlanishga tasavvurini boyitishga, halqlar tarixining bir bo'lagi sifatida o'z qadr qimmatiga ega bo'ladi va halqning ma'naviy boyligiga aylanadi.

Kompozitsiya aslida keng tushuncha bo'lib u san'atning barcha turlarida tadbiiq etiladi Rangtasvirda biror asar yaratilar ekan albatta kompozitsiya qonun va qoidalaridan foydalaniladi va

bu asarda ijodkorning o'z oldiga qo'ygan maqsadi va vazifalarini ochib berishga xizmat qiladi V.M.Jirmunskiy aytganidek Kompozitsiyani tadqiq qilishdan maqsad, asarning tashqi tuzilishini aniqlaydigan badiylik asoslarini topishi, undagi badiy materialni taqsimlash va joylashtirishni aniqlashdan iborat.

San'atni doimiy rivojlanishda bo'lishi bu erkin ijodiy taffakur, kompozitsion fikrlashning bo'lishidir. Shuni nazarda tutish kerakki ya'ni san'atning yashovchan bo'lishi uchun avvalo erkin kompozitsiyaning rivojlanishiga imkoniyat yaratish hisoblanadi. Aytishimiz mumkinki san'atni rivojiga to'siq bo'lish va ta'limni sustlashtirishning eng fundamental sharti erkinlikning bo'lmasligidir. Bilamizki butun dunyoda ijodkorlar xususan rassomlar har bir davrda o'zlarining ijodiy ustaxonalari va studiyalariga ega bo'lishgan.

Ma'lumki kompozitsiya so'zi orqali rassomlar badiiy tasviriy san'at asarining barcha qismlarining o'zaro munosabatlarining qonuniyatini tushunadilar. Kompozitsiya unsurlari bo'lgan — mutanosiblik, muvozanat, yaxlitlik singari sifatlarni olib qarasaq, ular har bir tabiat voqeliklarida mavjud ekanligini sezib olishimiz qiyin emas. San'at o'z tamoyiliga ko'ra fundamental erkin ijodiy kompozitsiyadir demak ijodkor boshqa insonlardan tasavvur tafakkurining kengligi bilan farq qiladi. Aslida tassavvur har bir insonda mavjud lekin, san'at kishisining ijodiy tafakkuri ijodkorlikga xosdir.

Bugungi kun tasviriy san'atining yurtimizda va dunyoda rivojlanish jarayonini kuzatadigan bo'lsak bugungi kun rassomining tafakkuri keng bo'lishi zamonaviy texnologiyalar bilan qurollangan bo'lishi kerak ekanligi jumladan dunyo tasviriy san'atida ro'y berayotgan jarayonlardan orqada qolib ketmasligi va yurtimizda kechayotgan taraqqiyot jarayonlariga hamohang harakatda bo'lishni bevosita davrning o'zi talab qilmoqda. Hozirgi zamonaviy davrda tasviriy san'atning o'rni degan savol qo'yadigan bo'lsak Aytishimiz mumkinki tasviriy san'at tarbiyadan tortib taraqqiyotning yuksak ko'rinishlarigacha o'z o'rniga ega ekanligi yaqqol ko'rinib turadi. Hayotimizning har jabhasida, ishlatayotgan har buyumda, umuman har qanday ko'rinishida albatta rassom ijodkorning tafakkuri aks etganini ko'rishimiz mumkun.

Tasviriy san'atda kompozitsiya chegarisi mavjud desak xatò bo'ladi, chunki insonni fikrlashini chegaralab bo'lmaydi. Lekin ma'lum bir davrda mafkura nuqtai nazaridan fikr bildirish nazarda tutilgan. Bunga misol sifatida, san'at tarixida keltirilgan ma'lum bir davrda diniy cherkovlar olib borgan faoliyatni aytish mumkun bo'ladi.

Har qanday ijodkor o'tmishdagi rangtasvir san'at ustalari merosini va tajribalarini o'rganish bilan birga, tomoshabinga

chuqur ta'sir etuvchi tasvir qonunlari va uslubiyatini ham o'rganadi. Buning ma'nosi shundan iboratki, demak kompozitsiya qanday shakl va mazmunda bo'lmasin, avvalambor u tafakkur maqsulidir.

Tasviriy sana't ta'limida ma'lum bir muammaolarni aytish va unga kompozitsion nuqtau nazardan pedagogik yechim nazarda tutiladi Bo'lg'usi pedagog rassom kelajakda dars berishi bilan birga rivojlanishning yuksak bosqichlarda ham o'z o'rinlariga ega bo'lishlari shart. Yuksak, maromiga yetgan san'at asarlari bo'ladimi, yoki kompyuter texnologiyalari asosida zamonaviy turli sohaga oid loyihalar bo'ladimi, undan tashqari sanoatning turli ishlab chiqarishlarida yangicha dizayndagi sanoat maxsulotlari bo'lsin, albatta bu yerda rassom tafakkurining roli nihoyatda zarur.

Hozirgi yangi davrda yangicha vaziyat shakllanyapti buni globallashuv davri deymiz ya'ni axborot asrida yashayapmiz, albatta bu internet bilan bog'liq. Ko'ryapmizki ijtimoiy tarmoqlar rivojlanib boryapti, televideniya hamda radio ham bugun internet bilan bog'lanib ketgan. Ma'lum davr oldin rassomlar o'z ijodiy ishini namoyish etish uchun gazeta va jurnallarga ehtiyoj sezishgan. Bugunki kunda har-bir ijodkor o'z asarlarlarini o'zi namoyish qilish imkoniyatiga ega bo'ldi. Shuni nazar tutib aytish mumkinki bugungi davrda bevosita axborot almashinuvi kuchaydi va bu albatta dunyo tasviriy san'ati rivojiga ijobiy ta'sir qildi ya'ni san'atning bir joyda qotib qilishdan saqlayapti.

Bugun dunyo, tasviriy san'at fani xususida ma'lum bir xulosalari mavjud va shu sababli bugungi rassomlar o'z tafakkurlarini kompozitsiyalarda yuksak jihatlarini namoyon etyaptilar.

Asrlar davomida dunyo tasviriy san'ati markazlari sifatida shakllangan Evropa davlatlari, o'zining tajribasidan kelib chiqqan holda san'at borasidagi xulosalarini standartlashdi. Desak xato bo'lmaydi Aynan shu davlatlarda san'at sohasida evalyutsiya juda katta ekanligini ko'rapmiz. Ushbu jihatlarni inobatga olib bugun tasviriy san'at ta'limida aynan kompozitsiya to'g'risida ko'plab suhbatlar olib borish hamda ko'plab eskizlar ustida fikr yuritish juda zarur.

XULOSA

Bugungacha dunyo Yevropa yoki Rossiya san'atini maktab sifatida o'rganayotgan edi., Hozirga kelib Xitoy san'atiga nazar solinsa ancha ilgarilaganini, kuchli maktab paydo bo'lganini ko'ryapmiz. Shuni nazarda tutib yurtimizda shakllangan ijodiy maktabning raqobat qobiliyatini ko'zdan kechirish va ta'limdagi muammolarni o'rganish kerak nazarimda

REFERENCES

1. Egamov. Kompozitsiya asoslari 5-9 sinflar. "San'at" jurnali nashriyoti. Toshkent – 2005
2. С.А.Абдуллаев. Ранг тасвир асарида композиция муаммолари . услубий кўлланма. Тошкент1994
3. Bakhriyev I.S. (2020). 50 YEARS OF THE XX CENTURY THE DEVELOPMENT OF THE UZBEK LANDSCAPE GENRE. European journal and Reflection Sciences, 8(6), 62-64.
4. Bakhriev I. S., Ankabaev.R. T., Mahmudov M. J., & Irbutaeva M. T. (2020).THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE LANDSCAPE GENRE IN THE FINE ARTS. EPRA International Journal of Research and Development (IJRD), 5(3), 423-424.
5. Bakhriev I.S., Sultanov Kh.E., Marasulova I.M., & Ankabaev R.T. (2020). The Need for Creation of a Cluster of Pedagogical Innovations in the System of Continuous Education. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 24(05), 6586-6591.
6. Бахриев, И. (2020). Ривоятларнинг санъат асарларидаги тутган ўрни ва унинг баркамол ёшларни тарбиялашдаги аҳамияти. Academic Research in Educational Sciences, 286-295.
7. Бахриев, И. С. Султанов, Х. Э., Марасулова, И. М., Махмудов, М. Ж., (2020). НА ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В НЕПРЕРЫВНОМ ОБРАЗОВАНИИ: ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ. Academic Research in Educational Sciences, 1 (4), 231-237.
8. Вахриев I.S. (2021). PROFESSIONAL PROFESSIONAL FINE ART TEACHERS THEORETICAL FUNDAMENTALS OF COMPOSITION IN PREPARATION. Муғаллим ҳам узликсиз билимлендирў. Илимий-методикалык журнал. 3(2), 122- 125.
9. Вахриев I.S. (2021). PROFESSIONAL PROFESSIONAL FINE ART TEACHERS TEACHING COMPOSITION IN PREPARATION STUDY OF THE PRACTICAL SITUATION. Муғаллим ҳам узликсиз билимлендирў. Илимий-методикалык журнал. 3(2), 128-132.
10. Вахриев I.S. (2020) STUDENTS IN HIGHER EDUCATION IN THE GENEALOGY WORK TRAINING AND PROFESSIONAL TRAINING STUDENTS IN HIGHER EDUCATION IN THE GENEALOGY WORK TRAINING AND PROFESSIONAL TRAINING, Мактаб ва ҳаёт. ISSN 2010-5460. SPECIAL LAST №2, 25-26

11. Bakhriyev.I.S.(2021) Composition and improvement of methodology of description in the professional training of future fine art teachers for pedagogical activity Galaxy Internationa Interdisciplinary Research Journal, 9(7),.60-62
12. Bakhriyev.I.S.(2021) The role of pedagogical technologies in teaching fine arts lessons. Galaxy Internationa Interdisciplinary Research Journal,
13. Bakhriyev.I.S (2021)THE IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE TEACHING OF FINE ARTS. "Экономика и социум"
14. Bakhriyev.I.S (2021)PROBLEM EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN TEACHING FINE ARTS LESSONS. "Экономика и социум"
15. Bakhriyev.I.S (2021)RANGTASVIR ASARI ISHLASHDA KOMPOZITSIYA FANINING MUHUM AHAMIYATI. Academic Research in Educational Sciences 315-522
16. Achilov Nurbek Norboy o'g'li (2020). The use and importance of the three-dimensional features of the auto cad program in drawing projects in public schools. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (3) Part II, 189-192.
17. Achilov Nurbek Norboy o'g'li (2020). Pedagogical and psychological fundamentals of formation of space imagination and creative ability in students. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8 (4), Part II, 38-40.
18. Mokhir, K., Nurbek, A., Qudrat, B., Elbek, K., & Boburmirzo, K. (2020). SOME METHODS OF FINDING ANGLE IN THE SCIENCES OF DRAWING AND DRAWINGMEMETRY. JOURNAL OF PHYSICS AND MATHEMATICS, 4(1), 47-52.
19. Kukiev, B., O'g'li, A. N. N. & Shaydulloyevich, B. Q. (2019). Technology for creating images in autocad. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 7 (12), 49-54.
20. Achilov, N. N. (2020). Maktablarda chizmachilik darslarini o'qitish metodlari va ularni tashkil qilish prinsiplari. Academic Research in Educational Sciences, 1 (3), 280-286.
21. Achilov, N. N. (2020). O'yinli texnologiyalardan foydalanib chizmachilik darslarida o'quvchilar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va dars samaradorligini oshirish metodikasi. Academic Research in Educational Sciences, 1 (3), 49-60.
22. Achilov, N. N., Baxriyev, I. S., & Mahmudov, M. J. (2020). MUHANDISLIK GRAFIKASIDA MULTIMEDIYANING TUTGAN O'RNI. Academic Research in Educational Sciences, 1(4), 639-646.

23. Achilov N.N. Develop students' spatial imagination by making simple cuts in drawing. Муғаллим ҳам үзлуксиз билимлендириў илимийметодикалық журналы №2 2020 ISSN 2181-7138
24. Norboy o'g'li, A. N., & Shaydulloyevich, B. Q. Ko'kiyev Boburmirzo Baxodir o'g'li & Jumayev Isroil Omandovlat o'g'li (2020). Methods of developing creative abilities in children. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8(10), 151-153.
25. Achilov, N. N. (2020). METHODS OF INCREASING THE EFFECTIVENESS OF THE LESSON USING VISUAL AIDS IN THE TEACHING OF DRAWING SCIENCE. Экономика и социум, (11), 35-39.
26. Achilov N.N. (2021). THE USE OF SIMPLE CLIPPINGS TO FORM A SPATIAL IMAGE. Экономика и социум, 10(89), 1308-1313.
27. Moxir, X., Nurbek, A., Qudrat, B., Elbek, X. J., & Boburmirzo, K. K. (2020). Chizmachilik va chizmageometriya fanlarida burchak topishning bazi usullari. Физика математика фанлари журналы, 4(1), 47-52.

